Макс Портер

У печалі є крила

Клуб сімейного дозвілля

Макс Портер
У печалі є крила

© Max Porter, 2015
© Hemiro Ltd, видання українською мовою, 2017
© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», переклад та художнє оформлення, 2017

Обережно! Ненормативна лексика!

*** * ***

У печалі є крила

Для Ролі

ТОЙ КРУК
Оце й уся любов, що є ~~у нас~~.

ТОЙ КРУК
Ми іншої не знаємо, ~~на жаль~~.

ТОЙ КРУК
Цього достатньо. Хай ~~тягар~~, що нам ввижавсь,

ТОЙ КРУК
По силах виявиться нам ~~якраз~~.

Емілі Дікінсон

Частина перша
Дотик ночі

Хлопці

На моїй подушці – перо.
Подушки наповнені пір'ям, іди спати.
Це велике чорне перо.
Ходи до мене в ліжко.
Давай залишимо пір'я там, де воно лежить, а самі спатимемо на підлозі.

Тато

За чотири чи п'ять днів після її смерті я сидів у вітальні й думав, що мені робити. Вештався туди-сюди, чекав, коли нарешті мене попустить від шоку і з організаційного фарсу моїх останніх днів вирине бодай якесь чітко окреслене почуття.

Я почувався непотрібно-спустошеним. Діти спали. Я пив. Курив самокрутки у вікно. Я відчував, що, можливо, головним результатом її смерті стане моє перетворення на вічного організатора, майстра складання списків, укритого штампами подяки, автоматичного архітектора повсякденності для маленьких дітей, що лишилися без мами. Горе видавалося чотиривимірним, абстрактним, дещо знайомим. Мені було холодно.

Друзі й родичі, що крутилися поблизу, намагаючись бути добрими, повернулися додому, назад у своє життя.

Коли діти пішли спати, квартира втратила сенс, нічого в ній не ворушилося.

Задзеленчав дверний дзвінок, і я набрався духу, щоб прийняти ще порцію доброти. Ще одну лазанью, якісь книжки, маленькі консерви для дітей. Звісно, я ставав експертом поведінки плакальників, що оберталися по орбіті довкола мене. Перебуваючи в епіцентрі подій, маєш можливість зібрати цікаву антропологічну статистику про приголомшених, екзальтованих жалкувальників, не-очікувальників-такого, засиджувальників, нових найкращих друзів її, моїх, хлопчиків. Людей, який я досі ніхуя не знаю. Я почувався, як Земля на тій незвичайній світлині, де її оточено широким кільцем космічного сміття. Мені здавалося, що знадобляться роки, щоб макраме видіння, в якому інші люди читають промови про мою померлу дружину, протерлося настільки, щоб крізь нього знову було видно чорноту космосу, і звісно – зайве й говорити – я почувався винним за подібні думки.

Утім, заспокоював я себе, все змінилося, вона пішла, і я можу думати, що мені заманеться. Вона б не засуджувала мене, бо ми завжди надто глибоко все аналізували, ми були цинічні, можливо, зрадливі, спантеличені. Суки з добрими намірами на поминках. Лицеміри. Друзі.

Дзвінок знову задеренчав.

Я спустився вкритими килимом сходами в морозний коридор і відчинив двері.

За дверима не було ані ліхтарів, ані сміттєвих урн, ані бруківки. Ані форми, ані світла, взагалі жодних обрисів, просто сморід.

Почулися скрип і свист, і мене відкинуло назад, на поріг. У коридорі було непроглядно чорно й по-крижаному холодно, і я подумав: «Що це за світ, що ввечері мене грабують у власному будинку?»

А потім подумав ще: «Ні, серйозно, що це таке?»

Я подумав: «Будь ласка, не будіть хлопчиків, їм треба поспати. Я віддам вам усе до останнього пенні, якщо не розбудите їх».

Я розплющив очі, й там було досі темно, й усе довкола кректіло й шурхотіло.

Пір’я.

Стояв гострий запах розпаду, солодкий кошлатий сморід уже не їстівної їжі, й моху, й шкіри, й дріжджів.

Пір’я між моїми пальцями, у моїх очах, у моєму роті, пір’яний гамак піді мною підіймає мене на фут над кахляною підлогою.

Одне блискуче, чорне, велике, як моя голова, око повільно кліпало у шкірястій зморшкуватій западині, виступаючи з-над тестitули, розміром з футбольний м’яч.

ЧШШШШШШШШШШШШШ

чшшшшшшшш

От що він сказав:

Я не облишу тебе, доки буду тобі потрібен.

– Постав мене на підлогу, – сказав я.

Спершу привітайся.

– Постав. Мене. На підлогу, – прохрипів я, і моя сеча зігріла колиску з його крила.

Ти злякався. Просто привітайся.

– Вітаю.

Як слід.

Я лежав на спині, покірний, бажаючи, щоб моя дружина була жива. Я не хотів лежати, нажаханий, в обіймах величезного птаха, у коридорі. Я не хотів тільки й думати, що про цього птаха, тоді як зі мною щойно сталася найбільша трагедія мого життя. Ось чого я насправді жадав. То було гіркувато-прекрасно. Я відчув певну ясність.

– Привіт, Круче, сказав я. – Радий нарешті з тобою зустрітися.

*** * ***

А тоді він пішов.

Уперше за кілька днів мені вдалося поспати. Мені снилися пообіддя в лісі.

Крук

Як романтично зустрілись ми вперше. Поводився якнайгірше. Тріп-тріп. Нагорі два ліжка дітвори, на рівні плювка, в хибодруках колючого дроту, просочився крізь стіну і геть собі на горище. Дивитись, як тихо сплять бавовняні хлопчики, вдихати отруйне сопіння невинних дітей, вата, кекс, крекс-пекс-фекс. Уся хата – важка скорбота, усі поверхні – померла мати, кожен олівець, трактор, пальто й чобіт вкриті плівкою горя. По сходах мертвої матері цок-цок загнуті кігті шепочуть, до ще-недавно-спальні-мами-й-тата. Я безрогий мисливець Герн, полювати, плювати, блювати. От він де. Спить. П'яний по саме нікуди. Я схиляюся над ним, нюхаю його подих. Нотки гнилого живоплоту, волошок.

Я підважую його щелепу, відкриваю рота, рахую кістки, перехоплюю крихтами з нечищених зубів, прочищаю отвори між ними, підкидаю його язика туди-сюди, от я вже й злетів із ковдри.

Поцілував його, як ескімос. Як метелик, поцілував його. Тріпотливо-трепетно, як Дженні Рен, цілував його. Його ватні (на-ногах-пальці-від-бруду-брунатні) яєчка, сумні й затишні, опускалися й м'яко підіймалися, знову опускалися, підіймалися, знову опускалися, я молився на дихання, а шкіра шепотіла «еш-ах-еш-ах», і мені то здавалось прекрасним, підіймалися (як я), опускалися (точно, як я), пательнеподібні (просто як я), було дивно, що мої проникнення під його простирадла не підіймають його, фу, тук-тук-тук, прокидайся, чоловіче (пташине пір'я у твоїх складках, на твоєму члені, у твоєму роті), але він спав, і спальня була склепом. Він лишився в живих випадково, й то була найкраща розвага, справжнє задоволення. Я поставив кіготь на його око й подумав, чи не видлубати його розваги заради чи з жалю. Я вирвав з голови перо й лишив на його лобі, на білому його лобі, обличчя його біля.

На згадку, на засторогу, заради штриха нічного.

Заради перерви в жалобі залишив перо на лобі.

Він прокинувся й не побачив мене крізь чорноту свого болю.

хтотоє, клекотів він.
хтотоє.

Тато

Сьогодні я повернувся на роботу.

Протримався півгодини, а тоді почав малювати.

Я зобразив похорон. У всіх, окрім хлопчиків, були голови круків.

Крук

Гляди сюди, гляди, це я чи не я, ой проштрикнув його. Хороші книги, смішні тіла, відчини двері, грюкни дверима, сплюнь оце, лизни оце, підніми, ой, гляди, припини.

Можливість обміну. Не зважай, щовечора, на світанку, все змінюється, це перетворюється на м'ясо, те перетворюється на м'ясо, відокремте сморід. То це я чи це не я, оох, гудрон, смолобетон. Їстівне, липке, погане маскування.

Припніть мене до щогли, або я битиму її, доки моя арифметика не витрясе з неї пробач, пробач, пробач, гляди! Відтята рука, ожина, скринька з лебедями, скринька історій, парабола струменю сечі, краще відійти, мушу стояти спокійно, щойно припиню тремтіти, щогло, припини тремтіти.

Гей, гляди, довіряй мені. Це я чи це не я надійно доправив сента-вінсента до Лісабона. Безпечна подорож, трохи печінки, нюх-нюх, кондиціонер для тканини, шкіра, рейки, розплавлені бомбардуванням кулі. Це я чи не я переніс відьму через ріку? Лайно, ні, не переніс. Співай пісень, дрізд автоматичний, йди-на-хуй-жовтий, гидкий, милий хлопче, жарт, скрип, жарт, скрип, жарт. Терпіння.

Я міг би відкинути його на стільці й по краплі годувати правдою про те, як його дружина помирала протягом години. ІНШІ ПТАХИ ТЕЖ ТАК ВЧИНИЛИ Б, немає в королівстві доброго лиходія. Краще вже покаркати.

Я вірю в терапевтичні засоби.

Хлопці

Ми були маленькими хлопчиками з машинками на дистанційному керуванні й наборами кольорових штампиків, і ми знали – щось трапилося. Ми знали, що ніхто не відповідає прямо, коли ми питаємо «Де мама?», і знали, ще до того, як нас відвели до нашої кімнати й сказали сісти на ліжко по обидва боки від тата, що все змінилося. Ми здогадалися й зрозуміли, що тепер почалося нове життя і що тато був тепер інакшим татом, а ми тепер стали іншими хлопчиками – відважними новими хлопчиками без мами. Тож коли він сказав нам, що сталося, я не знаю, про що думав мій брат, але я думав отаке: «Де пожежні машини? Де метушня і гамір, властиві таким подіям? Де незнайомці, що полишають свої справи, щоб допомогти, крики, мерехтіння флуоресцентного обладнання „швидкої“ перед нами в спробах заспокоїти нас, врятувати нас».

Мають бути люди в шоломах, що говорять новою драматичною мовою кризи. Рівень шуму має бути нестерпним, цілком позаземним і неприйнятним як для нашої затишної лондонської квартири.

Не було натовпів, і незнайомців в уніформах, і не було кризової мови. Ми лишилися ходити в піжамах, і до нас приходили люди й приносили різні речі.

Канікули й школа змішалися в одне.

Крук

В інших версіях я лікар чи привид. Ідеальні засоби: лікарі, привиди та круки. Ми можемо робити те, чого не можуть інші, типу як зжирати горе, абортувати таємниці, вести сценічні бої з мовою чи Богом. Я був другом, приводом, богом з машини, жартом, симптомом, вигадкою, провісником, милицею, іграшкою, фантомом, оманою, аналітиком і нянькою.

Зрештою, я був «центральним птахом… усіх усюд»[1]. Я – шаблон. Я це знаю, знає і він. Міф, у який можна просочитися. Провалитися.

Мені постійно доводиться захищати свою позицію, бо моя позиція вразлива. Ви не знаєте казок про своє походження, своєї біологічної суті (випадковість), своєї смерті (укуси комарів, здебільшого), свого життя (заперечення, із задоволенням). Я неохоче обговорюю абсурдність із будь-ким із вас, з тими, хто переслідував нас споконвіку. Яка користь купці згорьованих людських істот від крука? Нагромадження.

Тремтіння.

Рана.

Затичка.

Позіх.

Тягар.

Проміжок.

І так. Я справді їм кроликів, плюндрую гнізда, ковтаю бруд, чатую на смерть, знущаюся з голодних безхатьків, дезінформую, неправильно спрямовую. Ет, наклюй на це! Купа часу марнується.

Але мені глибоко небайдуже. Люди завжди здаються мені нудними, якщо тільки не охоплені скорботою. Дуже мало хто зі здорових, з тих, хто потрапив у катастрофу, з тих, хто голодує, з нормальних чи тих, хто процвітає, мене цікавить (цікавить МЕНЕ!), але діти без матері – так. Діти без матері – чисті круки. Для вразливого птаха це – стиглий фрукт, і як же солодко напасти на їхнє гніздо.

Тато

Я намалював її випатраною, із вивернутими назовні ребрами, на яких, як на пластинах ксилофону, грають мелодію птахи.

Крук

Я написав сотні мемуарів. Для таких видатних персон, як я, це необхідність. Думаю, це зветься імператив.

Колись дуже давно грали криваве весілля, і син крука розсердився на свою матір за те, що вона знову виходила заміж. Тож він полетів. Він полетів на пошуки свого батька, але йому траплялася лише мертвечина. Він завів дружбу з фермерами (він підставляв під кулі інших птахів), науковцями (він навчився виробляти інструментами таке, чого не вміли навіть шимпанзе) і з поетом. Чи двома.

Кілька разів йому здавалося, що він знайшов кістки свого батька, і він голосив над ними і кричав осточортілим стерв'ятникам: «Тут лежать сірі кістки мого батька, який носив чорний каптур крил», але щоразу, коли він дивився ще раз, виявлялося, що то останки якогось іншого ворона.

Тож, утомившись бути притчею во язицех, переситившись своєю зловісною славетністю, він пострибав і прилетів, і приволік себе додому. Весілля ще тривало й було в повному розпалі, і старий сірий крук, що топтав його матір біля сходів, був не хто інший, як його батько. Син намагався викричати свій біль і збентеження батькам, що звивалися поряд. Його батько засміявся. ТРАХ. ТРАХ. ТРАХ.

Ти прожив довге життя і бував круком знову й знов, але й досі не можеш зрозуміти жарту.

Тато

М’яко.

Легко.

Як світло, як дитяча п’ятка, притрушена тальком і поцілована, як замша, яку погладили проти шерсті, як пил, як шпильки й голки, як обіцянка, як прокляття, як сім’я, як усе зернисте, плетене, ланцюжкове, пронумероване, як усе створене природою, і несамовите, і тихе.

Усе це повністю зникло. Ніщо не вижило.

Хлопці

Ми з братом знайшли гуппі в калюжці води, що утворилася між камінням. Ми загорілися бажанням убити її. Спершу ми кидали в калюжку камінці, але рибка була швидка. Потім перейшли до великого каміння й брукняків, але рибка або ховалася в закутках і маленьких розщелинах, або висковзала. Але ми були дітьми людей, а рибка була всього лише рибкою, тож ми винайшли спосіб її вбити. Ми наповнили калюжу камінням, лишаючи рибці все менше й менше простору. Невдовзі вона сумно кружляла в маленькій водяній тюрмі, й ми вибрали камінь ідеального розміру. Мій брат кинув його, піднявши руку вгору, і він ляснув і хлюпнув, камінь об камінь, у воду, й у захваті ми підняли його. Цілком упевнені, що риба мертва. Вся радість пішла в пісок широкого довгого пляжу. Мені стало гидко, а мій брат вилаявся. Він запропонував кинути мертву рибу в море, але я не міг змусити себе торкнутися її, тож ми побігли пляжем назад до батька. Він не відірвав очей від своєї книги, але сказав: «Бачу, ви щось накоїли».

Тато

Ми ніколи не посваримося знову, вже не буде наших милих коротких шаблонних сварок. Наших ніжних, вишиваних хрестиком непорозумінь.

Наш будинок стає фізичною енциклопедією її більше-не-існування, яке шокує, і шокує, і являє принципову різницю між нашим будинком і будинком, де попрацювала хвороба. Хворі люди у свій останній день на Землі не лишають на пляшках червоного вина записок: «О НІ, НЕ ПРИСМОКТУЙСЯ ДО ЦЬОГО». Вона не була зайнята помиранням, і уламків лікування від неї не лишилося – вона просто була зайняти життям, а потім її не стало.

Більше вона не використає (косметики, куркуми, щітки для волосся, тезаурусу).

Вона ніколи не прикінчить (роману Патриції Гайсміт, баночки арахісового масла, тюбика бальзаму для губ).

Я вже не купуватиму їй зелених книжок із серії «Віраґо класікс» на день народження.

Я ніколи не припиню знаходити її волосся.

Я ніколи не перестану чути її дихання.

Хлопці

Ми знайшли рибу в маленькій затоці між камінням і намагалися вбити її, але затока була завелика, тож ми відтіснили рибу й розчавили її. Пізніше, роками, мій брат малював ту затоку, і рибу, і нас. Створював діаграми, що пояснювали наш вибір. Мій брат завжди використовує діаграми для обґрунтування наших рішень, але вони не наукові, вони плутані. Моєму братові подобається креслити уривчасті неохайні діаграми, хоча він уміє малювати досить добре.

Крук

Голову вниз, тук-вперед, озиратися.

Голову вниз, стриб-вниз, затинатися.

Підвести очі. «ГУЧНІ, ВАЖКІ ТА НЕЗАДОВОЛЕНІ КАР-НОТИ» (*Коллінз, «Довідник птахів», с. 45*). Голову вниз, пляшкогорлечко, длубати.

Голову вниз, корчити-пики, стрибати.

Він багато чого може навчитися в мене.

Саме тому я тут.

Тато

Між природною та окультуреною, між стерв'ятницькою та філософською сутностями Крука, між його іпостассю богині цілісного буття та чорною плямою, між Круком та його пташиністю триває постійний захопливий обмін. Мені здається, що цей обмін – те саме, що й обмін між життям і горюванням, між тоді й тепер. Я можу багато чого навчитися в Крука.

Хлопці

Тато пішов. Крук у ванній, де він часто буває, тому що йому подобається акустика. Ми прилипли до зачинених дверей і слухаємо. Він говорить дуже повільно, дуже чітко. Звучить старомодно, як голос на татових платівках Ділана Томаса. Він каже РАПТОВА. Каже ТРАВМА. Каже Спровокована… відхаркується, спльовує і пробує знов: СПРОВОКОВАНА. Він каже РАПТОВА ЗМІНА ТРИВОЖНОГО СТАНУ, СПРОВОКОВАНА ТРАВМОЮ.

Тато повертається. Крук змінює платівку.

Крук

Вдивляюся в нікуди, хвилююче тривожний. Вітаю, таю, чик-чик, чик-чик, що це за лазурово-іржаві монети мого вирізаного силуету? Дозволь мені покрити потріпотіти подуріти бух стук і раз стук, і два, діти без мами в моїй пастці на моїй гілці, киплять в окремих

панчохах. Продекламуй це, покачай на язиці, покрути це, виплюнь і спали це. Оох, тиск!

Мусиш репетирувати, мусиш менше клясти. Благородство природи, хаха кар, хаха чик, краще не треба.

(Я роблю це, вивергаю якусь нескладну воронячу маячню для нього. Думаю, він почувається магічним, як Стоунгендж, коли чує, як до нього промовляє пташиний дух. Я згоден на все, аби допомогти йому з цим впоратися).

Мегаліт!

Частина друга
Захист гнізда

Тато

Чотирнадцять місяців на те, щоб закінчити книгу для «Парентезіс прес»: «‘Крук’ Тома Г’юза на канапі: хижий аналіз».

Мій розхристаний видавець з Манчестера надсилає мені підбадьорливі повідомлення й каже, що зрозуміє, якщо писати книгу для мене зараз буде занадто. Ми погодилися, що книга відповідатиме назві. Що я трохи потовчуся довкола. В «Парентезіс» сподіваються на те, що ця книга привабить усіх охочих до археологічних досліджень у житті Теда й Сильвії. Ми погодилися, що книга буде не про них. Ми нехтуємо обговореннями її змісту.

Щоразу, коли я дивлюся на свої нотатки, в моєму кабінеті з’являється Крук. Часом він зіщулюється на підлозі, зіпершись на одне крило (Дивися! Я Венера з Корвіно![2]), часом всідається мені на плече з порадами (Думаєш, це справедливо щодо Баскіна[3], серйозно?). Здебільшого він із задоволенням сидить згорнувшись на кріслі, тихо читає й сопе. Гортає альбоми й збірки поезій, ахаючи від захвату й зітхаючи. Часу на романи в нього немає. Історичні книжки він бере лише для того, щоб обізвати відомих людей виродками чи полаяти церкву. Він насолоджується читанням мемуарів і був радий відкрити для себе книгу про шотландську жінку, що приручила грака[4].

Крук

Жив собі один птах, яких сидів із дітьми: назвемо його Крук. Він читав забагато російських казок (лінивий хлопчик горить, Баба-Яга виє, чесний царевич усіх переміг), та попри це був дипломованим і акредитованим доглядальником, яким захоплюються лондонські батьки, а в п'ятницю ввечері він назахват.

У його газетному оголошенні писалося:

«Дитячі краї: і далеко за межами!»

Телевізор вимкнувся, і Крук запропонував гру.

– Отже, хлопці – сказав він, – давайте зараз кожен із вас збудує на підлозі модель своєї матері. Такою, якою ви її пам'ятаєте! Виграє той, чия модель буде кращою. Не схожішою на неї, але кращою, чеснішою. А приз ось який... – сказав Крук, пестячи їх по вимитому волоссю. – Найкращу модель я оживлю, й жива матір підіткне вам ковдру в ліжечку.

Тож хлопці заходилися будувати.

Один син обрав малювання, несамовито зосереджуючись, як хлопчик-пальчик, що взявся малювати фреску, караскаючись колінами й руками по риштованню. Тридцять сім склеєних аркушів А4, ціла веселка крейдочок, олівців, ручок, передні зуби покусують нижню губу. Важке носове зітхання під час роботи над очима, він жмакав папір, починав знову, спускаючись нижче й нижче, задоволений руками, задоволений ногами.

Другий син заходився робити колаж, модель жінки, зібраної з домашнього начиння, стрічок, канцелярського приладдя, іграшок, ґудзиків і книжок, маніакально підганяючи все – підстрибуючи, лежачи, – як механік у гаражі. Він прицокував і ахкав, працюючи над мозаїчною матір'ю, задоволений обличчям, задоволений зростом.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.

Макс Портер

У печалі є крила

Клуб сімейного дозвілля

Примітки

1

Посилання на висловлювання Теда Г’юза про круків. (*Тут і далі прим. пер.*)

Повернутися

2

Колір крила ворона (*італ.*).

Повернутися

3

Художник, що оформив книгу Г’юза.

Повернутися

4

Ідеться про Естер Вулфсон.

Повернутися